

України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 26.04.2019).

Надійшла до редколегії 28.04.2019

УДК 159.9.075

Л. І. ВОЯТ,

кандидат юридичних наук, викладач циклу загальноправових дисциплін
Київського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції»
Національної академії внутрішніх справ;

Л. М. ЗАХАРЕНКО,

кандидат психологічних наук, головний інспектор
сектору поліграфологічних досліджень та психологічного забезпечення
Департаменту «Корпус оперативно-раптової дії»
Національної поліції України;

 <https://orcid.org/0000-0002-2121-0862>

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОГО СТАВЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

За результатами анонімного анкетування слухачів (n=23) центру первинної початкової підготовки «Академія поліції» досліджено вплив вогнепальної зброї на особистість. Визначено актуальність вогневої, тактичної та психологічної підготовки поліцейських.

Ключові слова: поліцейські, особистісне ставлення, «ефект зброї».

Загальновідомим є факт впливу вогнепальної зброї на особистість людини.

Згідно з Положенням про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції [1] поліцейські обов'язково повинні пройти відповідну спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї.

З метою вивчення впливу «ефекту зброї» на особистість поліцейських, які вперше прийняті на службу в поліції та проходять первинну професійну підготовку, було проведено дане дослідження.

За основу було взято анкету вивчення впливу зброї на поведінку працівників ОВС (феномен «ефекту зброї»), розроблену Цільмак О.М. (2004) [2]. До анкети були внесені зміни відповідно до пропозицій, наданих експертами. Експертами виступили поліцейські підрозділів поліції особливого призначення «КОРД» Національної поліції України, які мають досвід служби в екстремальних умовах діяльності та висококваліфіковані навички поводження зі зброєю. Стаж служби в спецпідрозділах – від 6 до 10 років (у тому числі в підрозділі швидкого реагування «Сокіл» ГУБОЗ МВС України).

Запитання «Ви в дитинстві любили ходити в тир?» було замінено запитанням «Ви в дитинстві любили стріляти з рогатки (дитячого пістолету, автомату, тощо)?». На думку експертів, не всі діти могли мати можливість відвідувати тир, полюбуючи при цьому стріляти з іграшкової зброї.

У запитанні «Ви любите полювання?» варіант відповіді «напевне» виключений. Формулювання запитання «Якби Вам у День Вашого народження запропонували на вибір подарунок, щоб Ви вибрали?» є недоцільним, оскільки у такому формулюванні містяться ознаки неправомірної вигоди. Це запитання було переформульоване: «Який подарунок Ви хотіли б на свій День народження?», а перелік варіантів відповідей замінено: «мисливський ніж» – на «інше», «магнітофон» – на «нова модель айфону».

На думку експертів, варіанти відповідей на запитання «Які думки у Вас виникають з приводу того, що у своїй професійній діяльності Ви зможете постійно мати доступ до зброї» слід деталізувати. Зокрема, варіант відповіді «Зброя – це засіб для виконання професійних обов'язків» доцільно замінити на «Зброя наділяє вас обов'язками та відповідальністю». Це дозволить уникнути обрання респондентами соціально бажаної відповіді, а натомість дозволить дізнатися чи усвідомлюють вони обов'язки та відповідальність, які виникають у поліцейського, за яким закріплена вогнепальна зброя.

Запитання «Як Ви вважаєте, чи правильно було б надати кожному громадянину України право на носіння вогнепальної зброї?» з переліку запитань анкети виключено як малоінформативне стосовно особистісного ставлення поліцейського до наявності у нього вогнепальної зброї.

Запитання «Чи мала велике значення при виборі професії можливість доступу до зброї?» набуло конкретизації: «Чи вплинула можливість доступу до вогнепальної зброї на Ваш вибір професії поліцейського?». У запитанні: «Як Ви гадаєте: для людей, які не хочуть жити, зброя – це найлегший засіб для самогубства?» варіант відповіді «напевне» виключено.

Запитання «Побачивши озброєну людину, чи відчуваєте Ви занепокоєння?» було розширене і сформульоване так: «Що Ви відчуваєте побачивши озброєну людину?» з варіантами відповідей: «занепокоєння», «страх», «спокійно до цього ставлюся». У запитанні «Зброя, на Вашу думку, це:» було внесено уточнення «вогнепальна зброя», а варіант відповіді «Ви байдужі до зброї» замінено на «предмет для захисту та нападу» відповідно до призначення 9-мм пістолета Макарова, «Форт-12» тощо, які прийняті на озброєння в Україні.

На запитання щодо того чи подобається вогнепальна зброя, чи виникають тривожні очікування перед стрільбами, чи охоплює страх при спогляданні зброї, а також при стрільбі зі зброї варіанти відповідей «ні», «завжди спокійний (-а)» є схожими, а тому останній варіант було виключено. Також як схожі розглядалися варіанти відповідей «ні», «добре себе почуваю», тому останній було виключено.

Розроблена нами анкета складалася з 24 запитань та містила варіанти відповідей закритого типу. У анонімному опитуванні взяли участь 23 слухачі Київського центру первинної початкової підготовки «Академія поліції» Національної академії внутрішніх справ, яких вперше прийнято на службу в поліції. Вік респондентів – від 20 до 35 років. На момент опитування респонденти завершили половину курсу навчання та мали досвід участі у навчально-тренувальних стрільбах.

За результатами проведеного опитування отримано такі відповіді.

На запитання «Ви в дитинстві любили стріляти з рогатки (дитячого пістолету, автомату, тощо)?» 96 % респондентів відповіли ствердно.

При відповіді на запитання «Вогнепальна зброя надає Вам почуття впевненості в собі?» думки респондентів розділились: 44 % опитаних відчувають себе впевненіше з вогнепальною зброєю; 21 % – переконані, що не відчувають впевненості; а 35 % – не змогли визначитися з відповіддю.

На запитання «Яким творам художньої літератури (за жанром) Ви надаєте перевагу?» респонденти відповіли, що їм подобається читати фантастику (39 %) та детективи (33 %). Найменшу кількість виборів (28 %) отримали варіанти відповідей «історичні романи» та «лірика».

Відповідаючи на запитання «Ви часто грали у «війну» в дитинстві?» 96 % респондентів відзначили, що вони часто грали в такі ігри, або так, як і всі діти.

Запитання «Чи змогли б Ви у складній ситуації застосувати вогнепальну зброю для захисту себе чи оточуючих?» отримало ствердні відповіді усіх респондентів (лише одна особа сумнівається).

Респонденти вважають, що за наявності у людини вогнепальної зброї існує велика вірогідність її застосування у ситуації конфлікту. Їх відповіді на запитання: «Чи впливає на поведінку людей, які б'ються, наявність у них вогнепальної зброї?» виглядають таким чином: 68 % – так; 28 % – іноді; 4 % – ні.

Відповідно до отриманих відповідей на запитання «*Яка у Вас була улюблена іграшка у дитинстві?*» респондентам подобалось гратись машинками (45 %), іграшковою зброєю (13 %), ляльками (9 %) та іншими іграшками (33 %).

На запитання «*Які думки у Вас виникають з приводу того, що у своїй професійній діяльності Ви зможете постійно мати доступ до вогнепальної зброї?*» 100 % респондентів відповіли, що це наділяє їх обов'язками та відповідальністю; а 17 % з них зазначили, що це додає впевненості в собі й у своїх силах.

Згідно з отриманими відповідями на запитання «*У дитинстві Ви лякали своїх товаришів іграшковим пістолетом?*» 26 % опитаних часто це робили, 44 % – іноді. Лише 30 % респондентів ніколи цього не робили.

На запитання «*Який художній фільм для перегляду Ви оберете?*» майже половина респондентів віддала перевагу бойовикам (48 %), а незначна кількість опитаних обрали детективи (19 %), трилери (24 %), детективи і трилери (9 %). Мелодрам не обрав ніхто.

На запитання «*Вам подобається вогнепальна зброя?*» 87 % респондентів відповіли, що вогнепальна зброя їм подобається, а 13 % – байдуже ставляться до неї. Осіб, яким вогнепальна зброя не подобається, немає.

Згідно з відповідями респондентів на запитання «*У Вас виникають тривожні очікування, пов'язані з навчальними стрільбами?*» такі відчуття іноді виникають у 26 % з них, проте решта опитаних заперечують це стосовно себе.

Відповідно до відповідей на запитання «*Чи відчуваєте Ви втому після навчальних стрільб?*» з'ясовано, що 22 % опитаних іноді почувають себе втомленими, а решта респондентів почуваються добре.

На запитання «*Вам подобаються художні фільми про війну?*» 83 % респондентів відповіли ствердно; 13 % згодні дивитися, якщо це буде їм цікаво; а 4 % – заперечили це.

На запитання «*Як Ви вважаєте: для людей, які не хочуть жити, зброя – це найлегший засіб для самогубства?*» половина опитаних (52 %) не визначилися з відповіддю та обрали варіант «напевне»; 4 % опитаних відповіли ствердно і лише 44 % заперечно відповіли на це запитання.

Отримані відповіді респондентів на запитання «*Ви важко переносите сцени кінофільмів, які пов'язані з насильством, убивствами і руйнуваннями?*» можна проаналізувати, розділивши на дві групи: 1) 48 % опитаних не подобаються сцени жорстокості, вони схильні до переживань (обрані варіанти відповідей «так», «іноді»); 2) 52 % опитаних спокійно до цього ставляться (обрані варіанти відповідей «ні», «байдужий (-а) до таких сцен»).

Згідно з отриманими відповідями на запитання «*Хоча Ви й не показуєте цього – Вас охоплює сильний страх, коли Ви берете у руки вогнепальну зброю?*» 74 % респондентів не відчувають страху, однак 26 % опитаних іноді переживають сильний страх з цього приводу.

На запитання «*Який подарунок Ви хотіли б на свій День народження?*» респонденти вказали, що таким подарунком може стати зброя (4 %), гроші (30 %) або щось інше (66 %).

Згідно з відповідями на запитання «*Ви любите полювання?*» лише 26 % респондентів зазначили, що полювання їм подобається, а 74 % заперечили це.

На запитання «*Чи вплинула можливість доступу до вогнепальної зброї на Ваш вибір професії поліцейського?*» половина респондентів (52 %) це заперечили; а 30 % – ніколи не задумувались над цим. З числа опитаних 18 % визнали даний факт (відповіді «так» і «вплинула незначно» набрали по 9 %).

Згідно з отриманими відповідями респондентів на запитання «*Вогнепальна зброя, на Вашу думку, це:*» – предмет, який використовується для виконання професійних обов'язків (44 %); для захисту та нападу (35 %); для виконання професійних обов'язків і одночасно для захисту та нападу (22 %). Ніхто з опитаних не розглядає вогнепальну зброю як предмет для полювання чи предмет антикваріату.

На запитання «*Ви відчували страх при навчальній стрільбі?*» респонденти відповіли, що вони не відчували страху (83 %) або відчували лише іноді (17 %).

При відповіді на запитання «*Ваше переконання щодо вогнепальної зброї:*» визначено, що респонденти не ставляться негативно до самого факту наявності у поліцейських зброї.

Вони усвідомлюють особисту відповідальність у випадку застосування ними вогнепальної зброї (52 %) та розуміють наслідки (35 %); потребують набуття навичок поведінки зі зброєю (26 %).

При аналізі відповідей респондентів на запитання «Що Ви відчуваєте побачивши озброєну людину?» з'ясовано, що у 75 % респондентів цей факт викликає занепокоєння, а 25 % опитаних поставиться до цього спокійно. Страху не відчуває ніхто з опитаних.

Таким чином, за результатами дослідження визначено, що «ефект зброї» впливає на особистість поліцейських під час первинної професійної підготовки. Поліцейським подобається вогнепальна зброя, і близько половини з них відчують себе впевненіше зі зброєю. Їм характерна переконаність стосовно вогнепальної зброї як предмета, що необхідний для виконання поліцейським своїх професійних обов'язків. Разом з цим лише половина опитаних усвідомлюють особисту відповідальність у випадку застосування ними вогнепальної зброї; кожен четвертий переживає «страх зброї» та потребує набуття і постійного вдосконалення знань, умінь та навичок при поведінці з вогнепальною зброєю під час стрільби. Сам факт наявності у поліцейських зброї може зробити їх самовпевненими та призвести до недооцінки противника, власних сил та можливостей, а готовність до застосування вогнепальної зброї може не проявитись в реальних умовах через недостатність тактичної, вогневої та психологічної підготовки. Переконаність респондентів щодо доступності вогнепальної зброї як засобу для здійснення самогубства може слугувати індикатором випадків самогубств серед «людей в погонах» або вказувати на особистісну переконаність, що є важливим фактором для прогнозування ризику самогубств.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : наказ МВС України від 16.02.2016 № 105 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16> (дата звернення: 13.03.2019).

2. Цільмак О. М. Психологічні детермінанти проявів агресії у працівників органів внутрішніх справ : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2004. 312 с.

Надійшла до редколегії 16.03.2019

УДК 037.011.33(477)-057.30

С. П. ГІРЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,

заступник декана з навчально-методичної роботи факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-4871-5481>

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ З РЕАЛІЗАЦІЇ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сучасна професійна діяльність працівників поліції є предметом багатьох науково-практичних досліджень, які визначають професійні, соціальні, індивідуально-психологічні та комунікативні умови та чинники, що впливають на її протікання та результативність, місце фахівця в професійному середовищі, окреслюють сучасні проблеми, вектори та перспективи розвитку галузі.

Безліч конфліктних та суперечливих ситуацій, в яких постійно перебуває значна частина працівників різних правоохоронних структур безумовно впливає на особливості сприймання ними власної професійної діяльності. Згідно опитувань, більше 72 % опитаних